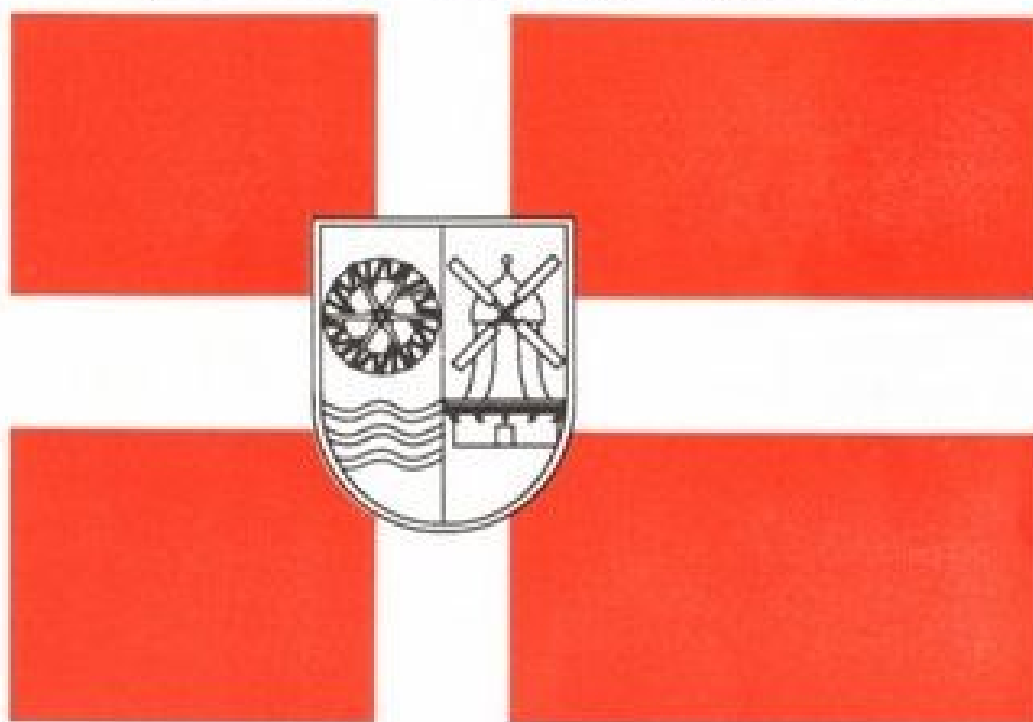

An aerial photograph of a rural landscape with green fields and some buildings, serving as a background for a white text box. The text box is centered and contains a blue cursive message.

*I 2001 udkom der ikke Aarsskrift,
så her i stedet et jubilæumsskrift.*

Årene 1940-1945

på Hørning-egnen

*Udgivet i anledning af 50-årsdagen
for
Danmarks befrielse den 4. maj 1945
af
Støtteforeningen for Egnarkivet
i
Hørning Kommune*

Forord

Nærværende skrift er udgivet på foranledning af støtteforeningen for egnsarkiverne i Hørning kommune i anledning af 50-året for Danmarks befrielse.

Skriftet indeholder en række ikke tidligere udgivne artikler, som er skrevet på baggrund af materiale fra de to egnsarkiver. Endvidere har adskillige borgere bidraget med mundtlige eller skriftlige bidrag, byggede på egne oplevelser under besættelsen og i forbindelse med befrielsen. I øvrigt vil jeg henvise til en artikel i bogen »Hørning i gamle dage«, som på siderne 100-115 indeholder en fyldig beretning om Hørning under

besættelsen. Artiklen er skrevet af Frede Jørgensen og Vagn Stadil Petersen. Bogen er desværre udsolgt, men den kan lånes på Hørning bibliotek.

Jeg vil gerne rette en varm tak til de mange bidragydere, hvis lagttagelser under den tyske besættelse, vil være af stor værdi for kommende generationer.

Endvidere rettes en tak til de firmaer, som gennem bidrag har gjort det muligt at udsende heftet til alle hjem i Hørning kommune.

Ole Krarup Leth
red.

Den varme tak rettes til:
Lions Club, Hørning
Unibank, Hørning-afd.
SuperBrugsen, Hørning
Entreprenør Bent Rasmussen, Hørning
Hørning Installationsforretning v/K. E. Johansen
Hørning Kommunes Kreative Center
Hørning Kommune

De oplevede befrielsen og tiden før

Øjenvidneskildringer fra Hørningegnen

Fhv. gårdejer Johan Pedersen, Blegind, 83 år.

Jeg overtog min fars gård i 1942 og havde stuehuset for mig selv.

Kort efter kom sognefoged J. R. Jensen, der for øvrigt var min morbror. Han skulle som sognefoged skaffe et værelse til en overordnet befalingsmand ved værnemagten. Han spurgte, om jeg kunne afse en stue til ham. Det kunne jeg godt, og han flyttede ind. Jeg husker ikke hvor længe han blev boende, men han var tæt på sine underordnede, der var indkvarteret i forsamlingshuset på den anden side af vejen. Der var ingen problemer med nogen af dem. Jeg mener, at det drejede sig om en styrke på op mod 50 soldater.

Jeg husker et par episoder fra denne tid.

På et tidspunkt skulle soldaterne hænge en telegrafledning op, og den skulle gå gen-

nem min have. For at få plads til den, fældede de uden min tilladelse et af mine frugttræer; tillige lagde de flagstangen ned, for at de kunne få ledningen op i højden, ved at rejse stangen igen.

Skydeøvelser blev holdt nede ved søen. Soldaterne skød ud over vandet. En dag var de så uheldige, at de skød en af mine kvier, som gik på den modsatte side af søen. De henvendte sig, for at meddele det, og vi enedes om, at de skulle betale slagteprisen for kvien. Jeg tror det var omkring 1000 kr. Kvien blev tilberedt af og serveret for soldaterne, som hver især måtte betale 10 kr. for at være med i festmåltidet.

Da befrielsen endelig kom, drog de tyske soldater fra byen. Jeg mener ikke, at der i Blegind var særlige festligheder i forbindelse med tyskerens kapitulation, men der var stor glæde i alle hjem.

Enkefru Karen Madsen,
Højgårdsvej 54, Hørning. 74
år.

Jeg husker tydeligt den 4. maj. Jeg og min mand, Leo, boede dengang på Edslev Knude.

Vi var inviteret til sølvbryllup hos nogle gode venner, Katrine og Peter Balle, Højtoften. Sølvbrylluppet skulle holdes på kroen i Hørning. (Den kro, som senere måtte vige for en vejudvidelse gennem byen. Red.)

Jeg kunne ikke være med til festen, fordi jeg skulle være barnepige hjemme. Derfor fik jeg først besked om den tyske kapitulation, da Leo sent om aftenen kom hjem fra Hørning. Han fortalte, at såvel modstandsfolk som tyske soldater kom ind på kroen, hvor de blandede sig med sølvbryllupsgæsterne og festede sammen. De tyske soldater var tilsyneladende lige så glade som danskerne. Han kunne også fortælle, at han på hjemvejen kunne se, at der var lys i vinduerne i alle de huse og ejendomme, som han kom forbi.

Fhv. møbelpolstrer Liin Brøndum, Spongbækken 101, Hørning. 70 år.

Jeg oplevede krigsårene inde i Århus. Jeg boede sammen med mine forældre og 4 søskende på Frederiksberg. Jeg vil ikke sige, at vi led egentlig nød under krigen. Vi havde, hvad der skulle til, for at vi kunne opretholde en rimelig livsførelse. Min far var lokomotivfører ved DSB, og han blev ofte udkommanderet til at køre troppetransporttog for tyskerne. Tillige tog de gidsler blandt de DSB-ansatte, som skulle være med togene for at hindre modstandsfolkene i sabotagehandlinger. Vi tænkte egentlig ikke i det daglige over, hvor farligt et arbejde det var.

Jeg var under krigen i lære som møbelpolstrer på et værksted i Nørregade. Der var jeg d. 4. juli 1944, da det tyske ammunitionsskib sprang i luften. Alt var kaos efter eksplosionen. Dræbte og sårede blev transporteret bort på de forhåndenværende transportmidler. Vinduer i hele kvarteret omkring havnen var ødelagte og det samme gjaldt mange tage. Jeg var for øvrigt også tæt på, da englænderne

bombede Gestapos hovedkvarter på Århus universitet, men her var skaderne på de omkringliggende ejendomme mere begrænsede.

Om aftenen den 4. maj, spillede jeg håndbold på et græsareal i nærheden af Harald Jensens Plads. Pludselig blev der et enormt liv på gaden. Folk i kvarteret for ud på gaderne og viftede med danske flag, da frihedsbudskabet var udsendt. Jeg løb hjem, hvor mine forældre trak en flaske vin op, så vi kunne skåle på den lykkelige meddelelse.

På Harald Jensens Plads var mange hundrede mennesker samlede og de sang og jublede mens de betragtede de tændte lys i vinduerne og hentede deres mørklægningsgardiner, der blev brændt på bål på pladsen.

De følgende dage var der hele tiden feststemning omkring Harald Jensens Plads. Vi afventede, at englænderne skulle ankomme. Det var en stor oplevelse, da både engelske tropper og de hvide busser med befriede fra koncentrationslejrene ankom til byen.

Fra sportsfesten på idrætspladsen ved Holmen i stationsbyen i 1944.

I disse dage drog modstandsfolk rundt i byen og arresterede folk som de mente havde haft noget med tyskerne at gøre. Mange gange var det uskyldige mennesker, der blev afhentet og ført til Marselisborg gymnasium, hvor de blev midlertidigt interneret og senere løsladt. Det var ligesom det hele gik over gevind, og antallet af mennesker med det trefarvede armbind var langt større end antallet af personer, der havde deltaget direkte i modstandskampen.

Anne Marie Kaae, Højgårdsvej 33, Hørning, 73 år.

Den 22. april 1945 står meget tydeligt for mig. Det var en søndag - det var vores 2-års bryllupsdag, og den skulle fejres med et besøg af mine forældre og svigerforældre til middag. Min mand var nødt til at tage på arbejde, og jeg gik og forbedte gæstemiddagen, da telefonen, noget efter klokken 10, ringede. Det i sig selv var usædvanligt, da opringtoninger om søndagen efter kl. 10 kun kunne betyde noget ekstraordinært; ja, sådan var reglerne; på hverdage fra kl. 7 - 20 og på søndage fra kl. 7 - 10. Derudover måtte tele-

fonen kun bruges til særlige opkald og selvfølgelig til forhøjet takst.

Opkaldet var fra en ansat på Hørning Station, og vedkommende bad mig gå over til tyskerne, der var indlogeret i den gamle biograf (Hørninghus) og sige til dem, at der af danske frihedskæmpere var blevet lagt bomber i signalhusene; disse var placeret udenfor stationsbygningen. På min forespørgsel om, hvorfor de ikke selv kunne gøre det, var svaret: »Vi er spærret inde! Mit svar var: »Nej!«

Jeg var rystet, men havde dog åndsnaerværelse nok til at lukke vinduer op i alle rum og bede vores lejer om at gøre det samme, da det slog ned i mig, at der var blevet sagt - vi er spærret inde. Hvor var de spærret inde? Var det på stationen?

Jeg løb ned til vores nabo, snedkermester Madsen, og fortalte meget forvirret om opringtoningen. Madsen beroligede mig og sagde, at sådan gør frihedskæmperne ikke. De er ført væk. Herefter bad han sin kone lukke vinduerne op og slentrede hen på vialdukten, hvorfra han over-

værede eksplosionen.

Og hvilket brag! Jeg har siden tænkt på, hvordan det måtte være for dem, der ikke kendte til, at det ville ske. For mig og de tre personer, der kendte til det, var det sønderrivende.

Der var næppe et hus uden revner og ituslåede ruder i området. Tagene på husene langs banelinien var beskadigede og stationsbygningen var ubrugelig. Både stationsforstanderboligen og kontorerne var ødelagte, men målet - signalerne - var totalt raserede.

Bagefter tænkte jeg mest på, om der kom et efterspil; skulle sagen trævles op? Hvordan ville min stilling i begivenhederne blive vurderet? Jeg slap med skrækken - der blev ikke nogen efterforskning. Man hørte ellers uhyggelige rygter om de barske metoder, der blev brugt af værnemagten, når de afhørte folk.

Den 4. maj kl. ca. 13 blev byen igen rystet af en jernbanesabotage ved Sønderskoven. De unge sabotører cyklede fra stedet mod Hørning men blev forfulgt af nog-

le tyske banevagter. De prøvede på at undslippe ved at dreje ind mod præstegården (Præstehaven), uvidende om, at byens tyske kommandant boede i præstegårdens udlænge. De blev taget til fange og ført fra præstegården ned til biografen og omringet af soldater, der dansede rundt om dem, mens de råbte »Dumme Dänen«. Det blev fortalt, at de blev afhørt og banket, og at de på et senere tidspunkt blev ført til Århus.

Jeg sad om aftenen den 4. maj 1945 på gulvet ved siden af radioen, der stod på den nederste hyld i bogreolen, og lyttede til den danske speaker i engelsk radio. Pludselig blev udsendelsen afbrudt af den nu så kendte optakt fra Beethovens »Skæbnesymfoni«, og den gode nyhed knasede ud af højtaleren. Fra næste dags morgen var Danmark igen et frit land, og meddelelsen blev gentaget, for ligesom at slå fast, at det var sandt og ikke en drøm. Det var, som om der bredte sig en dyb stilhed inden i mig, men så måtte jeg pludselig ud på gaden, og det var ikke bare mig. Fra alle husene strømmede folk ud, man omfavnede hinanden,

lod al tidligere forsigtighed falde, snakkede og lo. Stationspersonalet, der jo var uden arbejde, kom løbende med stationens store flag, som blev hængt ud over via-dukstens rækværk og fæstnet med »kongenåle« omkring gelænderet.

Vagtskiftet af tyske soldater til patruljering af banen var tydeligt præget af, at de kendte meddelelsen; de så temmelig slukørede ud.

Den 5. maj vågnede vi op til en helt ny situation. Umiddelbart efter klokken 8 talte kon-

gen og statsministeren i radioen til det danske folk med opfordring til ro og orden og med besked om klokkeringning fra alle landets kirker. Mine svigerforældre boede i huset lige udenfor kirkegårds-lågen. Før dem havde min svigermors forældre boet dér, og før dem hendes morforældre. Både hendes far og morfar havde været ringere og gravere ved kirken. Sammen med mine svigerforældre gik min mand og jeg op i tårnet og hjalp Anders Peter, den daværende ringer, og hans kone Marie med at ringe freden ind.

Sprængning af signalhus ved Hørning Station den 22. april 1945.

I ugerne op til befrielsen blev der illegalt udgivet nedenstående sang, der gjorde op med tyskervældet.

DANMARKS FRIHEDSSANG

Mel.: Knudåge Riisager

En vinter lang og mørk og hård,
på fem forbandede år
har knuget landet i sin favn
med kulde og sult og savn.
Og der gik slid på skoven skår for skår,
og der gik råddenskab i svage træer.
Gå til modstand alle danske, alle mand som een,
og gør Danmark frit.

Med tvang og terror gik de år,
men nu går vinter mod vår.
Det samler sammen til en tø,
hvor vinter og vold skal dø.
På trods af mord og brand og fængsel er
en folkevilje vokset og brudt frem.
Gå til modstand alle danske, alle mand som een,
og gør Danmark frit.

En storm - en skyllende april -
en sidste niende april.
En storm, der rensrer landet ud,
med opgørets skarpe lud.
Fej alle vissengrønne væk, og lad
os se det friske grønne land igen.
Gå til modstand alle danske, alle mand som een,
og gør Danmark frit.

Modstandskampen i Hørning sogn

Fra tidligere lærer ved Brøndbyvester skole i København, Frands Nielsen, findes på egnarkivet en beskrivelse af modstandsbevægelsens organisation og virke i Hørning og omegn. Frands Nielsen, der døde i 1992, var bror til afdøde bagermester Hans Nielsen Hørning. Sine ungdomsår tilbragte han i Hørning, og var under krigen delingsfører for den modstandsdeling, der var etableret i Hørning. Her refereres fra hans beskrivelse:

I Hørning sogn var der en militær deling, der bestod af 4 syv-mands grupper, 3 ordonnanser (den ene en pige) samt byleder og delingsfører. Mandskabet var rekrutteret fra næsten alle kredse i sognet. Delingen fik en del støtte fra civil side, der bl. a. havde stillet sig til rådighed som meldere angående tyskernes færden. Gruppernes opgave var egentlig baseret på militære og politimæssige aktiviteter ved

Holger Christiansen, Peter Skovgaard Sørensen og Helmuth Norup på bevogtningsopgave efter 4. maj 1945

invasion, kapitulation eller lignende. Grupperne støttede imidlertid efterhånden et alsidigt «illegalt» arbejde med undtagelse af likvideringer. Efter 4. maj holdtes landevejskontrol, man holdt vagt ved en mindre flygtningelejr og foretog flere anholdelser. Under besættelsen forestod man distribution af illegale blade. Disse blev som regel uddelt pr. post, men der blev også uddelt et betydeligt antal personligt af både organiserede og af folk udenfor modstandsbevægelsen.

Der forsøgte også indsamlet penge til organisationer, der bekæmpede nazisterne. Man forsøgte således en indsamling til «Studenternes efterretningstjeneste». Det hed indsamlingsobjektet imidlertid ikke. I stedet sagde man, at der blev samlet ind til bekæmpelse af «Engelsk syge». Disse indsamlinger gav i øvrigt meget dårlige resultater.

Om lokale sabotagehandlinger skriver Frands Nielsen: Sabotører fra Skanderborg foretog sabotage mod blokposten på jernbanestationen. En smedje, der arbejdede for tyskerne blev sprængt af modstandsfolk fra Stilling. I begge tilfælde efter aftale

med den lokale modstandsdelings ledelse. Sabotage mod jernbanelinien mellem Skanderborg og Århus blev foretaget af sabotører fra Århus og Skanderborg uden den lokale delings medvirken.

Lokale folk foretog aktioner mod blokpost og skiftespor. Disse aktioner mislykkedes på grund af fare for det danske stationspersonale, og fordi de lokale folk blev opdaget af de tyske vagtposter, der var overlegne i antal.

Våben og sprængstoffer til aktionerne blev normalt afhentet af modstandsfolkene i hemmelige depoter. Man benyttede sig i nogle tilfælde af at sende det frem til grupperne med DSB. Således blev en kasse med krigsmateriel sendt med DSB fra Århus til en falsk adresse i Hørning. Medsammensvorne blandt DSB-personalet fik kassen ud af pakhuset og leveret til modstandsfolkene.

Modstandsfolkene tog sig også af tyske «desertører». Således blev to desertører skjult i et hus i Hørning og senere hos en familie i Pinds Mølle dalen. Desertørerne var egentlig franskmænd fra Alsace-Lorraine, der var blevet

udkommanderet til den tyske hær, efter at deres område havde kapitulert til tyskerne i 1940.

Den lokale befolknings holdning overfor besættelsesmagten gav sig udslag i forskellige aktiviteter. Der afholdtes »alsangstævner«, og der blev holdt »illegale« foredrag i foreningerne og hos private. Man optrådte »køligt« overfor såvel de tyske tropper som deres danskfødte hjælpere. Under besættelsen så man en glædelig samling om gode interesser; især samlede ungdommen om idræt af forskel-

lig art.

Tyskerne opfordrede det lokale fodboldhold til en kamp. Dette blev koldt afvist af idrætsforeningens bestyrelse - de fleste modstandsfolk var medlemmer af denne forening.

Fra flere forretningers side blev der udvist en rosværdig holdning. Der blev solgt mindst muligt til de tyske soldater.

Michael Sørensen klar til afgang mod Thisted med tysk kanon på ladet.
Se artiklen side 20 til 22.

Mine ungdomsår i besættelsens skygge

Fhv. kontorchef N. A. Hougård Nielsen, Skolevej, Hørning, skriver om sine oplevelser fra besættelsen i 1940 til befrielsen i 1945.

Ved Danmarks besættelse den 9. april 1940 gik jeg i realklassen på Den private Realskole i Skanderborg. I de følgende år gik jeg på gymnasium i Århus og fik ansættelse på Jydsk Telefon ved årsskiftet 1944/45. I hele perioden boede jeg i mit hjem i Blegind smedje, som mine forældre drev.

Den 9. april følte helt uvirkelig. Fra tidlig morgen derhjemme og på vej på cykel til skole i Skanderborg kom den ene sværm efter den anden af tyske flyvemaskiner på vej mod nord. Den formiddag blev det ikke til megen undervisning. Rygterne svirrede, og radioen fortalte, at Danmark var blevet besat af tyskerne. Ved middagstid kom de første tyske tropper gennem Skanderborg, og kort efter fik vi fri og kunne cykle hjem. Ved Stilling skole var tyskerne i

gang med indkvartering, der bl. a. omfattede opstilling af et par luftværnskanoner, som vi drenge fulgte med interesse. Jeg husker også, at Stilling sø stadig var dækket af is efter en lang og hård vinter..

I de følgende måneder fortsatte undervisningen naturligvis. Den var dog hæmmet af indkvartering i gymnastiksalen og de tyske vagter i skolegården.

I de første besættelsesår gik dagligdagen stille og roligt i Blegind. Vi mærkede ikke så meget til besættelsesmagten i hverdagen, omend rationeringen af efterhånden flere og flere varer satte sit præg, selv om det ikke voldte så store afsavn i en lille landsby som i de større byer. Vi havde fortsat masser af grøntsager fra haven, og da der hørte et lille landbrug til smedjen, manglede vi aldrig kød og mælkevarer i husholdningen. Selv sukkeret slog rigeligt til, eftersom min far havde bistader, hvortil man fik ekstra sukkermærker. Mejeribestyreren på Aldrup

Collage over efterkrigstidens rationeringsmærker

Mejeri - Ingemann Jensen hed han - var nu også ganske generøs overfor sine »undersætter« med hensyn til smør og især fløde, når det rigtig kneb f. eks i forbindelse med en fest, enten det nu var bryllup eller sølvbryllup.

Forbindelserne mellem Blegind og Hørning var ikke så intense dengang som nu, selv om det var én kommune, og vi selvfølgelig skulle hente rationeringsmærker og andet i Hørning. I 30'erne og 40'erne har Blegind på mange

områder følt sig stærkere knyttet til Solbjerg end til Hørning.

For mit eget vedkommende gik turen til gymnasiet i Århus i vintermånederne med tog og resten af året på cykel. På disse ture oplevede vi naturligvis mange ting, som havde med tyskerne at gøre - især deres mange troppebevægelser enten på landevejen eller med jernbanen.

I den sidste del af besættelsestiden blev forholdene for befolkningen også i Blegind vanskeligere og mere usikker. Vareknapheden blev mere udbredt. Bl. a. kneb det med at få brændsel, selv om der var en betydelig tørveskæring i Blegind mose, men tørvene herfra var ofte af dårlig kvalitet. Kullene, som min far skulle bruge i smedjen for at få tilstrækkelig varme i essen, slap til sidst helt op og måtte erstattes af andet brændsel, der gjorde det vanskeligt at få tilstrækkelig temperatur til glødning af jernet, når det skulle smedes.

Jernbanesabotagerne tog også til, hvilket naturligvis ofte afstedkom forsinkelser i togafviklingen. Tyskerne for-

søgte at forhindre disse handlinger ved hyppige patruljeringer på banen. Disse patruljeringer førte ikke sjældent til ulykker med drab eller lemlestelser af patruljerne. En morgen, jeg skulle med tog til Århus, ville jeg som sædvanligt stille min cykel ind i stationens cykelskur. Da jeg trak cyklen ind i skuret fik jeg øje på to bårer med hver sin dræbte tysker. De var godt nok dækket til med noget stof, men den enes hoved lå ved siden af kroppen - det var en makaber oplevelse.

I tiden op til krigen var en del tyske jøder flygtet til Danmark, og en del af disse fik beskæftigelse på gårdene rundt omkring. Der var ikke mange i Blegind, men i Ingerslev og Ravnholt var der nogle stykker. Da jøderne i Danmark under ét skulle interneres, gjaldt det også disse jøder. Den dag tyskerne ville hente dem, var der mærkeligt nok ingen af dem hjemme. De havde natten forud fået et praj om aktionen, så tyskerne måtte forlade gårdene med uforrettet sag.

I slutningen af besættelsestiden blev også Blegind forsamlingshus beslået til ind-

kvartering. Det var tyske flygtninge østfra plus en håndfuld soldater til vagttjeneste i og omkring forsamlingshuset. De havde det vistnok rimeligt frit; bl. a. tilbød en flygtning, som var smed, at hjælpe min far på værkstedet.

På denne tid havde tyskerne også inddraget jagtgeværene hos de beboere, som havde et sådant. Det forsøgte daværende sognefoged i Blegind, Jens R. Jensen, at forhindre ved at overtale den tyske befalingsmand i Blegind forsamlingshus til at levere dem tilbage. Jeg var med som sognefogedens tolk, fordi jeg havde lært lidt tysk i skolen. Det lykkedes dog først at få geværene tilbage, da krigen sluttede.

I dagene op til den 4. maj 1945 var vi ikke i tvivl om, at freden nærmede sig - blot ikke hvordan og hvornår det ville ske. Det var derfor en lykkelig stund, da det blev meddelt over den engelske radio, at tyskerne havde kapitulert. Jeg og en del andre unge mennesker fra Blegind spillede bold på Johan Bases toft, da Jørgen Kleis, der var lærer ved Blegind skole, kom over vejen og fortalte os

om den lykkelige begivenhed. Det skulle naturligvis fejres, og efter at have sikret os, at vore forældre og andre også var vidende om budskabet, gik turen til Solbjerg Kro, der hurtigt var blevet fyldt med mennesker som alle ville fejre tyskernes kapitulation. Denne aften tænkte ingen på rationering af mad og drikke, og gavmildheden kendte ingen grænser.

5. maj, der var den officielle kapitulationsdag, var jeg som sædvanligt på arbejde hos Jydsk Telefon på Clemensbro. Det blev imidlertid en meget kaotisk dag, da nogle af de tyske forlægninger i midtbyen - bl. a. i den gamle politistation - ikke havde til hensigt umiddelbart at nedlægge våbnene, men i stedet gav sig til at skyde på frihedskæmperne, der var forsamlede i midtbyen med base i det gamle koncertpæl.

Tysk forholdsordre

De tyske soldater, der blev udtaget til at deltage i besættelsen af Danmark, blev forsynet med en instruks, der beskrev dansk mentalitet og måden man bedst kunne omgås dem. Den lyder i oversættelse således:

Instruks!

Enhver, der tilhører værnemagten må være sig bevidst, at han ikke betræder fjendeland, men at tropperne er til beskyttelse af landet og er rykket ind i Danmark for at sikre befolkningen.

Derfor er følgende at bemærke:

Danskeren har en stærk nationalbevidsthed. Derfor føler han sig beslægtet med det skandinaviske folk. Altså: Alt, hvad der kan krænke den nationale ære, skal forhindres.

Danskeren er frihedselkende og selvbevidst. Han afviser enhver tvang og underordning. Han har ingen sind for militær tugt og autoritet. Altså: Befal lidt, råb ikke, det fylder ham med lede og er virkningsløst. Saglig forsikring og overbevisning i humorfyldt tone virker bedre. Ved unødigt pjank og praleri taber man det danske folks agtelse, og det må ikke ske. Danskeren er i besiddelse af megen durkdrevenhed (korrekt oversat: bondeklogskab) og et vid, der grænser til uoprigtighed.

Danskeren er virksom. Hans interesser bevæger sig navnlig om materielle levnedsspørgsmål. Enhver indskrænkning i hans forbrug finder han hård.

Altså: Ethvert indgreb i den personlige ejendom skal undgås. Organisering og desilge er forbudt.

Danskeren elsker et husligt og behageligt liv. Han er at vinde gennem opmærksomheder og anerkendelse af hans person. Det handelsdrivende folk har sympati for England og er modstandere af krig.

Danskeren har kun i ringe grad nogen forståelse for eller kendskab til målet med det nationalsocialistiske Tyskland. Politiske meningsudvekslinger skal derfor undgås.

Det tyske sprog bliver forstået af mange danskere.

Dansk hjælpearbejde under besættelsen

Under besættelsen blev vi presset i nogle rammer, der begrænsede vores ytringsfrihed og frie livsudfoldelse. Det følte af mange som et overgreb, man ikke burde affinde sig med.

Nogle forsøgte at sprænge disse rammer, men det blev i starten kun til spæde forsøg. De fleste indordnede sig under forholdene, affandt sig med dem, og mærkede - udover rationeringerne og de nævnte begrænsninger - ikke synderligt til besættelsen. Forholdene i Danmark var - navnlig i de første besættelsesår - ikke sådan, at vi kan sige, vi led nød.

Anderledes var det i bl. a. vore to nabolande Finland og Norge. Her var der virkelig nød; her var et stort behov for hjælp. Vi var vel de nærmeste til at hjælpe, vi havde trods alt stadig overflod at give af.

Finlandshjælpen blev organiseret i et samarbejde mellem foreningen «Norden» og Røde Kors allerede kort før vinterkrigens udbrud 30. nov. 1939. I første omgang havde den til formål at

hjælpe den finske civilbefolkning, der skulle evakueres fra krigszonen.

I januar oprettedes en «Central komité for Findlandshjælpen» til at sætte indsamlingen i system. Efterhånden blev der organiseret næsten 100 lokalkomiteer over hele landet. Hele sagen havde en bred folkelig opbakning. Ofte var det de lokale præster, som satte sig i spidsen for indsamlingerne. Der blev lavet indsamlingslister, hvor man kunne skrive sig på med et beløb. For 420 kr. kunne man tegne et faderskab og dermed skaffe et barn underhold i et år. Det betød, at barnet kunne blive hos moderen, selv om faderen var faldet i krigen.

På egnsarkivet i Venge opbevares en mappe med alle de papirer, som vedrører et sådant faderskab. Det er rørende at læse de takkebreve, som de finske familier har sendt til Veng præstebolig, hver gang de har modtaget en pakke.

Pakkerne krævede en speciel udførselstilladelse. En standardpakke kostede 15 kr. og indeholdt: 1 kg. flæsk, 1 kg. ost, 450

g. tømælk, 1/2 kg. spegepølse, 1 kg. æblemarmelade eller kunsthonning og en pose karameller. Der kunne kun sendes disse pakker, da det var umuligt at få udførselstilladelse til andre forsendelser. Indsamlingerne i Veng sogn begyndte i marts 1942 og fortsatte frem til september 1947.

I hele perioden har der været en ivrig brevveksling mellem afsendere og modtagere. Brevene blev oversat centralt i København, men både originalbrev og oversættelse er nået frem til præsten i Veng.

Norgeshjælpen. Også Norge led betydelig nød under besættelsen. Der var navnlig behov for fødevarerhjælp. I vinteren 1940-41 blev en dansk hjælpeorganisation startet under navnet «Norsk Damekomité». Det var norskfødte danske damer, som gennem komiteen sørgede for indsamling af midler til indkøb af fødevarer til den nødstedte norske civilbefolkning.

Der blev snart behov for en større organisation for at gøre indsamlingen landsdækkende. I marts 1942 dannedes så «Hjælpefonden af 1942» under ledelse af admiral Hammerich - som for øvrigt var gift med lederen af damekomiteen, Borghild Hammerich.

Tyskerne så ikke med velvilje på indsamlingen, så man slørede

organisationens virksomhed ved i daglig tale blot at kalde den «D. N.». Man fik knyttet illegale forbindelser til norske frihedskæmpere, som sørgede for, at hjælpen også nåede frem til fængsler og koncentrationslejre.

I januar 1943 startede de danske gavesendingers «Havresuppe-stationer for folkeskolebørn i Oslo». Snart kunne man bespise 8000 børn med 1/2 l. havresuppe daglig og 4000 med 1/2 l. hveranden dag. Efterhånden nåede man op på at bespise 35000 skolebørn i hele Norge på den måde.

På grund af forholdene var det forbundet med umådelige vanskeligheder at få hjælpen frem. Alt i Norge blev organiseret privat af præster, lærere og husmødre. De skriver tilbage til Danmark og fortæller om børnenes taknemlighed: «Begejstringen over supperationerne er ikke til at beskrive» - «Jeg er ikke i stand til at referere alle de hilser, man har bedt mig overbringe danskerne» - «Hils Danmark og sig mange tak» - «Alle vil fortælle, hvordan suppen hjælper dem til at blive virkelig mætte, hvad brødrationerne alene ikke kan».

Vi har i egnsarkivet i Venge en lille bog lavet af nogle børn i Oslo, som forærede den til lederen af den danske børnebespis-

ning der. Den er fyldt med breve og tegninger, som fortæller om børnenes taknemlighed overfor danskerne.

Bogens udgivelse blev bekostet af en dansk bidragyder og derefter sendt til de lokale indsamlingssteder i Danmark. Af frygt for at tyskerne skulle konfiskere bogen har man på første side trykt:

«Denne bog og dens indhold bedes venligst ikke omtalt i pressen».

I sommeren 1944 går staten ind

med et tilskud til norgeshjælpen på 30 mill. kr.. Tyskerne protesterer, men foretager ikke alvorlige indgreb mod indsamlingerne.

Det var ikke alene penge man indsamlede; man måtte også lokalt indsamle rationeringsmærker svarende til det kvantum, man ønskede at sende.

Indsamlingen til Norge fortsatte et stykke tid efter krigen. Vi kan af papirerne se, at man endnu i sommeren 1945 har indsamlet rationeringsmærker til norgeshjælpen.

Peter Fris Kristiansen

Da Mesing blev besat

Alerede den 14. april 1940 fik Mesing sogn indkvartering af et kompagni hestetrasket artilleri på 180 mand ialt, som fordeltes rundt på gårdene samt noget mandskab i forsamlingshuset. Muligvis ankom de med tog til Skanderborg. Herfra skulle de videre, men hvorhen? Ved afrejsen fra Mesing havde politiet i Skanderborg fået ordre af tyskerne at tilsige lastvogne fra egnen til transporten torsdag eftermiddag kl. 14 med afgang fra Mesing ved 18 tiden. Jeg fik en hel kanon på lastvognen, og blev første vogn i en kolonne på 21 vogne. Der kørtes over Skanderborg til

Århus, hvor vi alle fik tanket benzin ved Harald Jensens Plads på tyskeres regning. Der gik flere måneder inden benzinen blev betalt til tankstationen.

Nu kørtes over Silkeborg - Herning - Holstebro - Odde-sund til egnen vest for Thisted, hvor der blev læsset af ude i et klitteræn om morgenen fredag den 22. maj. Aflæsningen var færdig til middag, og efter ny påfyldning af benzin inde i Thisted (også beordret af tyskerne), kunne vi køre hjem efter egen behag. Vi holdt kaffepause i Herning og var hjemme til aften, hvor vores koner

modtog os med åbne arme, for ingen vidste hvor vi skulle køre tyskerne hen, og rygterne gik på Norge. Det havde soldaterne talt om og var bange for. Prisen vi fik for turen var 125 kroner kontant, og så de to gange påfyldninger af benzin. (Efter tiden et ret stort beløb).

Oprydning og rengøringsarbejdet efter tyskeres bortrejse, var visse steder kolossalt stor, bl. a. på Søndermarkens gårdsplads, hvor koge-vognen med sit ildsted havde stået, gik det lang tid inden sporene var slettet, ligeledes var de beslaglagte værelser beskadiget.

Den afdeling af den tyske værne-magt, der var indkvarteret her i Mesing, bestod fortrinsvis af lidt ældre indkaldt mandskab, som ikke var særligt krigslystne. Derfor opførte de sig gennemgående ordentligt her i byen. Mange af dem var landboer derhjemme og forstod derfor dette besvær de forvoite på gårde-ne, og opførte sig derefter.

Ved indkvarteringen på gårdene, var der kun en mand til hver hest. Den, de var tildelt i artilleriet, skulle fodres, strigles, og sadel og seletøj skulle holdes i orden.

Resten af mandskabet tog skolestu-en i brug, hvorved børnenes skole-gang indstilledes.

Efter nogle dages forhandling (muligvis gennem politi, sognefoged eller sogneråd), blev de forflyttet til forsamlingshuset. Dette blev ramponeret en del, særlig gulvet

tog skade af de jernbeslåede støv-ler. Og der forestod et større opryd-nings-, rengørings- og reparationsar-bejde efter deres bortrejse. Artilleri-ets smede tog byens egen smedje i brug alle dage fra morgen til aften. Ejeren, smed Niels Marius Nielsen, måtte, for at betjene sine daglige Mesingkunder, arbejde om aftenen og natten. Nærboende kunne høre for- og smedehammerens klingende sang på ambolten i de sene natte-timer.

Ved afrejse fik Marius ingen veder-lag for at lægge værksted, blæse-bælg med smedekul, ambolt og bænk til. Og det var ikke småting, der blev repareret af materiellet i disse uger opholdet varede.

Efter de tyske smedes afrejse, skul-le Marius ligesom alle andre have ryddet og rengjort, og under denne oprydning finder han gemt i et hjør-ne, 3 bundter nye tyske hestesko, og i hver bundt var der 24 par sko (ligesom i danske bundter). De tyske smede har åbenbart ment, at når Marius ingen betaling skulle have for brug af sit værksted m. m., ville de sørge for, at han trods alt skulle have en slags erstatning. Dis-se smede var sikkert mere interes-serede i smedearbejde end krigen, og havde uden tvivl haft mange morsomme timer sammen med Marius. Som den lystige og gode fortæller han var, skal det nok have gået lystigt til i smedjen til tider.

Indkvarteringen ophørte torsdag den 21. maj efter 1940 almanak-ken.

Omegnens vognmænd var tilsagt af

politiet til transport af kommandoen. Tidspunktet var ca. kl. 14 ved læsserampen i Mesing by tæt ved dammen. Der begyndtes med hestene, tyskerne dirigerede alle heste vendt med hovederne til venstre, hvilket betød skæv fordeling af vægten i lastvognene, og resultatet blev, at ved første vogns fremkørsel, slingrede hestene så kraftig tilbage at baghækken sprængtes og hestene faldt ud (stor forvirring og diskussion), og enden blev, at hestene skulle trækkes til Skanderborg og sendes afsted i godsvogne. Den næste lastvogn var byens fragt og vognmand Michael Sørensen. Den blev læsset med fortræk og bagvognskanon, der blev fastgjort med træklodser spigret ned i vognbunden. Efter læsning blev vogne sendt frem i kø på Skanderborgvej. Den sidste vogn, nr. 21 eller 24, blev læsset med 12 bundter halm samt 8 soldater, og det var vognmand Åge Laursen i Vrold, (ikke overlæsset).

Ved kørselens påbegyndelse, steg lederen ind i førerhuset til mig, og viste på kortet ruten, der skulle køres. På grund af sproget kunne vi kun tale om lastvognen (dette var nemlig en Opel Blitz), og dem havde de selv mange af. Klokkeren ca. 18 kørtes der over Skanderborg til Århus. På Harald Jensens plads, fik vi ordre til at tanke benzin op på tyskernes regning, der gik flere måneder inden tankejeren ved søgsmål opnåede betaling, læste jeg i Stiftstidende senere.

Derefter kørtes over Silkeborg. Ved

baneoverskæringen for foden af Hørbylunde bakke, måtte vi holde nogle minutter for toget, der kørte med deres heste. Der var påbudt mørklægningshætter på billygterne dengang. Vi vognmænd talte om, hvad der ville ske, hvis vi tog afskærmningen af. Disse hætter havde kun en smal lysende strimmel tværs over glassene. Vi prøvede, og det gik an. En 24-vogns kortege med fuld lysstyrke, kunne endda være et godt mål for et eventuelt flyverangreb.

Jeg kørte med en gennemsnitshastighed på 50 km over Herning - Holstebro - Oddesund til egnen vest for Thisted, hvor vi på åben mark ankom til vores aflæsningssted ved 5 tiden om morgenen fredag den 22 maj. Jeg husker tydeligt, at efter en lang arbejdsdag og en hel nats kørsel, var det rart at strække benene igen, (men hvor var det blæsende og koldt deroppe). Der byggedes aflæsningsrampe af medbragte planker. Efter aflæsning dirigeredes vi over Thisted til benzinpåfyldning inden hjemfarten.

Nu var vi os selv, og vi bestemte derfor at holde ind i Herning til en hvilepause med kaffe og brød. Hjemkomsten var ved aftenstid, hvor vore koner modtog os med åbne arme. For ingen vidste dagen før, hvor vi blev sendt hen. Rygterne havde svirret om Norge og mange andre steder, hvis vi i det hele taget kom hjem igen fra dette uvisse.

Anny Lund Christiansen -
Michael Sørensen, Mesing

Arrangementer:

I tiden op til 50-årsdagen for Danmarks befrielse, vil der forskellige steder i kommunen være særlige arrangementer med tilknytning til 4.-5. maj.

Ved redaktionens slutning var der fra skolebiblioteket på Bakkeskolen indkommet en oversigt over Bakkeskolens aktiviteter i forbindelse med dagen.

Udstilling af bøger og illegale blade samt elevarbejder, der er lavet i forbindelse med emnearbejde om 2. verdenskrig. Udstillingen vil være åben i skoletiden.

Klasser tager på museumsbesøg i Skanderborg og Århus.

Foredrag om børns hverdag under besættelsen v. Ruth Jørgensen og Ole Krarup Leth.

Frede Jørgensen og Frode Jensen fortæller om oplevelser under besættelsen.

Der bliver endvidere mulighed for at se en række film, der handler om og foregår i Danmark under 2. verdenskrig.

Med hensyn til øvrige lokale arrangementer henvises til omtale i dagbladene.

Red.

Program

for
torsdag, den 4. maj 1995.

Kl.

19.30: **Gudstjeneste i Hørning kirke** under medvirken af sognepræsterne *Mariane Sloth* og *Jette Marie Bundgaard-Nielsen*.

20.05: Opstilling af fakkeltog fra Sognegården til Fregerslev stadion. Unge mennesker har stillet sig til rådighed til hjælp for kørestolsbrugere.

20.36: Ankomst til mindestenen ved Fregerslev stadion. Kransenedlæggelse ved mindestenen og opstilling af æresvakter fra hjemmeværnet. Taler ved borgmester *Carsten Jakobsen* og tidligere modstandsmand *Frede Jørgensen*. Hørning-koret synger for til fællessange.

NB!

Efter højtideligheden ved mindestenen er der åbent hus i Præstehavens cafeteria og på Hørning kro. Begge steder er der servering til attraktive priser. På Hørning kro vil pastor emeritus *P. C. Nørgaard* fortælle om sine oplevelser under krigen og befrielsen.

